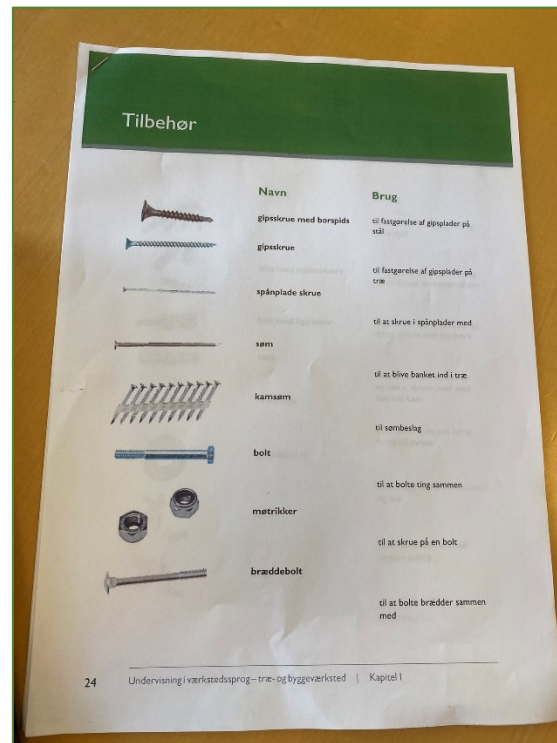

Faglig læsning med modellering og farver

Om at stilladsere og guide elevernes læsning og skrivning

Faktaoplysninger

Retning

Undervisningsforløbet henvender sig til faglige temaer inden for PGU. Det er gennemført i det faglige tema 'Byg, bolig og anlæg', men kan bruges bredt på tværs af de forskellige PGU-temaer.

Ordblindevenlig didaktik

Undervisningsforløbet er forankret i FGU Midt- og Østsjællands overordnede arbejde med at skabe en ny ordblindebaseret didaktik, som skal integreres i undervisningen i alle fag og fagområder. Titlen på projektet er: 'Er der en ordblind til stede?', og målet er at skabe et læringsmiljø, hvor man ikke længere tænker over, om der er ordblinde elever til stede, men i stedet oplever at alle behandles på lige fod og med de samme inkluderende didaktiske strategier.

Derfor tager dette undervisningsforløb udgangspunkt i, at alle elever på holdet skal behandles ud fra den særlige ordblindepædagogik og -didaktik, og at læringsrummet derved transformeres til et inkluderende og ordblindevenligt miljø, der favner alle eleverne.

Formål

Udgangspunktet for undervisningsforløbet var, at læreren oplevede, at mange elever udviste stor modstand mod overhovedet at læse og skrive. Derfor blev der iværksat et forløb med et generelt ordblindevenligt fokus på at udvikle metoder og strategier til at styrke elevernes læsning og forståelse af fagtekster. De primære indsatser omhandler øget struktur og systematik i undervisningen og i læseprocessen, samt inddragelse af notatskabeloner og læse-/skriveteknologi.

Det overordnede formål er, at alle elever får succesoplevelser med at læse fagtekster.

Forløb

Planlægning og overvejelser

Didaktiske principper der særligt understøttes

I dette undervisningsforløb er der i særlig grad fokus på følgende af de 15 didaktiske principper:

- **Autencitet**
Tekster og fagord udvælges nøje, så de hænger sammen med det aktuelle faglige arbejde, og læreren kobler løbende fagteksternes formål og indhold med egne arbejds erfaringer og med elevernes nutidige og fremtidige praksis inden for det faglige tema.
- **Inkluderende læringsmiljø & Differentiering**
Selv om opgaven - at læse fagtekster - er den samme for alle elever, så differentieres og tilpasses undervisningen ved inddragelse af forskellige typer læse-/skriveteknologi. Der ved understøttes læringen med udgangspunkt i den enkelte elevs forudsætninger, behov og interesser.

- **Læringsstrategier**
Læreren modellerer og eksemplificerer forskellige læse- og notatstrategier samt brug af LST til at læse og forstå fagtekster.
- **Tydlig struktur**
Læreren sikrer en tydelig struktur for undervisningen og for opgaverne, og han benytter skabeloner, farvekoder mv. til at understøtte strukturen.
- **Sproglig opmærksomhed**
Både i praksisforløbene og i forbindelse med den faglige læsning, arbejdes der løbende med fagtemaets væsentlige fagord. Der er i dialogen og undervisningen et stadigt fokus på at føre eleverne fra hverdagsprog til fagsprog.

Ordblindevenlige principper der særligt fokuseres på

Arbejdet med udvikling af ordblindevenlige læringsmiljøer på hele FGU MØS har taget udgangspunkt i en tjekliste med 8 punkter (se bilag 1). I dette forløb er der særligt fokus på:

- **Læreren sikrer, at alle tekster og opgaver er tilgængelige på elevernes pc og mobil**
Digitalt tilgængelige fagtekster og notatskabeloner danner udgangspunkt for elevernes faglige læsning, og der er opmærksomhed på, at teksterne er OCR-behandlede og læsbare.
- **Læreren giver eleverne mulighed for altid at bruge AppWriter og andre LST-hjælpe-midler i timerne, når de skal læse og skrive**
Der tales løbende i timerne om, hvordan eleverne bruger deres LST, og læreren inddrager selv LST i deres modellering.
- **Læreren sørger for, at eleverne altid ved, hvordan de skal læse deres tekster - bl.a. med brug af læseguides og skabeloner**
Læreren understøtter elevernes læring med en tydelig ramme for, hvordan de skal læse teksterne samt efterfølgende bearbejde det læste. Der er en løbende vekselvirkning mellem lærerens guidning og elevernes selvstændige træning. Der tages udgangspunkt i Fischer & Freys model: "A model for success for all students".
- **Læreren viser og fortæller eleverne, hvordan han selv gør, når han læser og skriver.**
Læreren tænker højt om, hvordan han selv læser og forstår tekster samt skriver noter. På den måde kan eleverne imitere og derved selv lære gode metoder til, hvordan de kan gøre det.

Andre overvejelser

Undervisning i faglig læsning og sproglig opmærksomhed kræver store kompetencer inden for netop disse områder fra faglærerens side.

Det er derfor værd at overveje, hvordan man som skole 1) kan understøtte faglærerens viden om og kompetencer til at undervise i disse elementer, og 2) kan understøtte muligheden faglærerens og dansklærerens samarbejde i undervisningen, hvor deres to fagligheder gensidigt kan understøtte elevernes læring.

Rammer

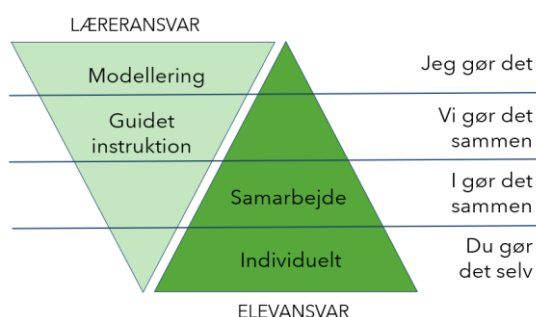
Undervisningen kan med fordel foregå i et egentligt undervisningslokale, hvor alle elever sidder ved et bord og har adgang til computer og evt. mobiltelefon, samt hvor der er smartboard til lærerens modellering og strukturering.

Opbygning og tilrettelæggelse

Fase 1: Modellering og udvikling af læsestrategier - jeg gør, vi gør, du gør

Elevgruppen har generelt stor modstand mod klassisk skoleundervisning, og omkring 80% af eleverne er ordblinde eller har tilsvarende læse-/skrivevanskeligheder. Læreren ønsker dog at inddrage læsning og skrivning i det faglige tema på en måde, så teksterne understøtter den praktiske kontekst, og på en måde, så alle elever har mulighed for at være fagligt med.

Derfor planlægges forløb med læsning og skrivning, der tager udgangspunkt i Fischer & Freys model for gradvis øget elevansvar:

Figur 1: Ref. Fischer & Frey

Undervisningen planlægges og gennemføres ud fra følgende program:

- Opgaven indeholder en tekst (PDF) og et dokument (Word) med en række spørgsmål til en tekst + plads til at notere svarene.
 - Alle tekster, opgaver og øvrige dokumenter ligger tilgængeligt for eleverne i OneDrive, så de let kan tilgå dem og benytte LST til læsning og skrivning.
 - Eleverne opfordres til at benytte følgende LST-funktioner: Delt skærm, find ord (ctrl + b), kopier og indsæt (ctrl + c & ctrl + v) samt AppWriter til læsning, stavning + ordbog.
1. Plan for dagen præsenteres mundtligt og skriftligt for eleverne.
Denne indflyvning rammesætter formålet med undervisningen med fokus på autencitet i forhold til det faglige tema og på tydeliggørelse af både form og indhold i timen: hvad skal vi lave, og hvordan skal vi lave det.
 2. Opgaverne til teksten er på forhånd markeret med forskellige udfyldningsfarver, så det er tydeligt, hvilke opgaver læreren modellerer, hvilke der skal laves i fællesskab, og hvilke eleverne selv skal lave. Disse farver benyttes hver gang, eleverne skal læse og løse opgaver.
 3. **Blå opgaver:** Læreren modellerer de første opgaver. Han viser og tænker bl.a. højt om:
 1. Hvordan han selv læser og forstår opgaverne - Herunder fokus på fagord, bl.a. med brug af AppWriters billedsøgning i ordbogen.

- a. Hvordan han finder rundt i teksten for at finde svar på spørgsmålet - herunder brug af ctrl + b/f til at finde nøgleord fra opgaverne i teksten.
- b. Hvordan han selv læser og forstår teksten - Herunder "tænke højt-strategier" der tydeliggør hans veje til forståelse + oplæsning med AppWriter
- c. Hvordan han besvarer opgaverne - Herunder kopiering og indsættelse af svar fra teksten med ctrl. + C & ctrl. + V.
4. **Gule opgaver:** Læreren inddrager eleverne i besvarelsen af de næste par opgaver.
 - a. Her opfordres eleverne til at imitere og selv afprøve lærerens metoder fra de blå opgaver.
 - b. Læreren støtter både eleverne i at løse opgaverne og i at sætte ord på deres overvejelser og handlinger.
5. **Grønne opgaver:** Eleverne arbejder selv videre med de sidste opgaver. I denne fase differentieres opgaveløsningen bl.a. ved:
 - a. Nogle elever læser og skriver på egen hånd
 - b. Nogle elever benytter AppWriter til at læse, skrive og indtale
 - c. Nogle elever arbejder selv, andre i par
 - d. Nogle elever får individuel støtte af læreren
6. Afslutning på dagen.
Denne take-away afrunder dagens program med opsamling på, hvad eleverne fik med, samt hvor og hvad de kan bruge deres nye viden og strategier til senere (fx MAL-koder).

Fase 2: Skabelon til skrivning af egne notater - med dansklæreren som sekretær

Læreren ønsker, at eleverne ud over læsestrategierne fra fase 1 også får nye og gode erfaringer med at skriftliggøre deres viden, erfaringer og overvejelser. Derfor introduceres som anden del af forløbet skabeloner og metoder til både at få eleverne til at sætte ord på deres viden, og til at omformulere andres tekst til egne ord.

Skabelonerne er udformet som 2- og 3-koloneskemaer, og de er farvekodet som i første fase, så der først arbejdes modellerende med blå rækker, fælles med gule rækker, og selvstændigt med grønne rækker.

Skabelon til besvarelse fra læst tekst

Spørgsmål til tekst	Svar kopieret fra tekst	Omformuleret til eget sprog

Skabelon til refleksioner over egen læringsproces - fx til portfolio

Overordnet punkt - fx "Hvad var bøvlet for dig i processen?"		
Emne	Hvorfor? Forklaring	Hvad gjorde jeg så? Løsning

Undervisningen planlægges og gennemføres ud fra følgende program og principper:

Her eksemplificeret med arbejdet med skabelonen til elevernes egne refleksioner over det, der var bøvlet i arbejdsprocessen med et konkret fagligt projekt.

Undervisningen varetages i et samarbejde mellem faglærer og dansklærer. Dansklærerens primære funktion er at være sekretær i hhv. modelleringsfasen og den fælles fase. Ved at hun skriver ned, hvad hhv. faglærer og elever siger, kan hun aflaste og stilladere elevernes idégenerering og formulering, da de nu ikke skal overveje stavning, grammatik m.v. Desuden har dansklæreren mulighed for at understøtte elevernes overgang fra hverdagsprog til fagsprog ved at foreslå fagsproglige formuleringer af elevernes hverdagsformuleringer.

1. Dagen indledes med at de to lærere præsenterer dagens program og arbejdsmetoder. Især fokuseres på, at dansklærerens funktion som sekretær i arbejdet med de blå og de gule rækker.
2. **De blå rækker** modelleres af de to lærere i fællesskab. Faglæreren tænker højt om sine oplevelser med ting, der var bøvlede, og dansklæreren skriver dette ind skabelon på smartboard.
3. **De gule rækker** besvares i samarbejde mellem elever, faglærer og dansklærer.
 - a. Faglæreren stiller spørgsmål til eleverne, og uddyber og forklarer, når det er nødvendigt.
 - b. Eleverne kommer mundtligt med svar og forslag. De forklarer, argumenterer og diskuterer indbyrdes.
 - c. Dansklæreren skriver elevsvarene ned i skabelonen. Desuden spørger hun uddybende og kommer med forslag til formuleringer m.v.
4. **De grønne rækker** besvares efterfølgende af eleverne individuelt.
 - a. Indledningsvist kan eleverne med fordel arbejde med at skrive løsninger på de punkter, som de allerede fælles har skrevet forklaringer på.
 - b. Eleverne arbejder selv videre med de sidste opgaver. I denne fase differentieres opgaveløsningen bl.a. ved:
 - I. Nogle elever læser og skriver på egen hånd
 - II. Nogle elever benytter AppWriter til at læse, skrive og indtale
 - III. Nogle elever arbejder selv, andre i par
 - IV. Nogle elever får individuel støtte af læreren

Evaluerings

- Det fungerede godt at rammesætte læsningen meget tydeligt, og det er helt nødvendigt, at AppWriter er en del af denne rammesætning.
- Stilladseringen med dansklæreren som sekretær bidrog til, at eleverne deltog meget aktivt i undervisningen. Deres refleksioner, overvejelser og løsningsforslag var på et væsentligt højere niveau, end det sædvanligvis opleves.
- Det er vigtigt at være opmærksom på, at teksterne skal kunne læses med LST - men LST virker ikke altid, og det skal man ikke blive frustreret over.
- AW er kun ét af værktøjerne i redskabskassen, og man skal som lærer øve sig på værktøjerne.

Eksemplarisk undervisningsforløb

- Faglig læsning på BBA

- Det er en god måde at strukturere undervisningen via: "Jeg gør, Vi gør, Du gør" samt den visuelle understøttelse med farvekoder.
- Lærer: *"Hvis elever skal være skriftlige i deres værksted, så skal der være helt vildt meget struktur overalt i det man laver. Man skal på forhånd have lavet en struktur, som eleverne skal følge/bruge."*
- Lærer: *"Vi lader en stor gruppe elever i stikken, hvis vi beder de ordblinde elever om at gøre noget, som de ikke kan. Derfor er det vigtigt med en undervisning, der giver dem mulighed for at kunne."*

Hvad kræver et undervisningsforløb som dette?

Et af de helt grundlæggende opmærksomhedspunkter vedr. dette undervisningsforløb - og ordblindevenlige læringsmiljøer generelt - er lærerens egne undervisnings- og it-kompetencer.

- En del faglærere på FGU er selv ordblinde eller har tilsvarende læse-/skrivevanskeligheder. Det betyder, at de godt kan forstå de ordblinde elevers udfordringer, men det kan også betyde, at de selv har så store læse-/skrivevanskeligheder, at det bliver ekstra vanskeligt for dem at undervise eleverne eksemplarisk.
 - I forhold til både disse lærere, og til FGU-lærerne generelt, kan der være brug for en "ordblindestøtte" til lærerne. Fx gennem ordblindevejledere, der har til opgave at vejlede kollegerne i ordblindevenlige undervisningsmetoder.
- Det kræver stort fagligt overblik og viden fra lærerens side - både fagfagligt og læsestrategisk - at arbejde systematisk med læsestrategier, skabeloner m.v. Denne viden har de færreste faglærere i så bevidst en grad, at de uden større vanskeligheder kan undervise i dem.
 - Derfor kan det være en god idé på forhånd at afsøge mulighederne for, at faglærer og dansklærer både forbereder og gennemfører undervisningen sammen.
 - Faglærer: *Jeg taler ind i værkstedsfagligheden, dansklæreren stilladserer danskfagligheden. Jeg kan fx godt lave en trinvis beskrivelse af opgaven, men eleverne forstår det ikke. Jeg har brug for dansklæreren til at gøre opgaven helt tydelig og interessant."*

Kreditering

Udarbejdet af FGU Midt- og Østsjælland (2023) i samarbejde med ekstern samarbejdspartner, Line Leth - Lektologiolog skoleudvikling og vejledning.

Bilag og links

- www.erderenordblindtilstede.dk
- www.lineleth.dk
- www.emu.dk/fgu